

Міністерство освіти і науки України
Сумський національний аграрний університет
Юридичний факультет
Кафедра ДПД та українознавства

Робоча програма (силабус) освітнього компонента
ОК 1. Історично-філософські студії
ОК 1.1.

Спеціальність	G 19 Будівництво та цивільна інженерія
Освітня програма	Автомобільні дороги та транспортні споруди
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)

Розробник:

(підпис)

Людмила РОЖКОВА к. іст. н., доцент

(прізвище, ініціали) (вчений ступінь та звання, посада)

Розглянуто, схвалено та
затверджено на засіданні
кафедри:
Державно-правових
дисциплін та україно-
знавства

(назва кафедри)

протокол від 11.05.2026 № 12

Завідувач
Кафедри

(підпис)

Світлана Шестакова
(прізвище, ініціали)

Голова ради із забезпечення якості освітньої
діяльності та якості вищої освіти

Маргарита ЛИШЕНКО

Рецензія на робочу програму(додається) надана:

(ПІБ)

Гарант ОПП

Олександр Сабченко

Методист відділу якості освіти,
ліцензування та акредитації

 (підпис) Зоя Бочаник (ПІБ)

Зареєстровано в електронній базі: дата: 18.06. 2026 р.

Інформація про перегляд робочої програми (силабусу):

Навчальний рік, в якому вносяться зміни	Номер додатку до робочої програми з описом змін	Зміни розглянуто і схвалено		
		Дата та номер протоколу засідання кафедри	Завідувач кафедри	Гарант освітньої програми

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ							
1.	Назва ОК	Історично-філософські студії, ОК 1.1.					
2.	Факультет/кафедра	Юридичний факультет, кафедра ДПД та українознавства					
3.	Статус ОК	Обов'язковий					
4.	Програма/Спеціальність (програми), складовою яких є ОК для (заповнюється для обов'язкових ОК)	ОП «Автомобільні дороги та транспортні споруди», спеціальність G 19 Будівництво та цивільна інженерія					
5.	ОК може бути запропонований для (заповнюється для вибіркових ОК)						
6.	Семестр та тривалість вивчення	1 семестр, 15 тижнів					
7.	Кількість кредитів ЄКТС	2,5 кредитів (75 годин)					
8.	Загальний обсяг годин та їх розподіл – 75 годин	Контактна робота(заняття)					
		Лекційні		Практичні /семінарські		Самостійна робота	
		стац.	заочн.	стац.	заочн.	стац.	заочн.
		16		14		45	
9.	Мова навчання	українська					
10.	Викладач/Координатор освітнього компонента	Рожкова Людмила Іванівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри ДПД та українознавства Години консультацій – кожного вівторка о 12.15, кабінет 246 г					
11.1.	Контактна інформація	Рожкова Л.І., ел. адреса: aluda-6619@ukr.net					
11	Загальний опис освітнього компонента	Історичний блок дисципліни (осінній семестр) формує базові знання з глобальної історії від кінця XV ст. до наших днів. За проблемно-хронологічним принципом простежуються основні тенденції розвитку людства в усіх основних сферах (політиці, економіці, культурі, соціосфері та ін.). Значна увага приділяється проблемам глобалізації, місцю і ролі України в сучасному світі. Вивчення дисципліни забезпечує формування у студентів здатності оволодівати сучасними знаннями за допомогою різноманітних джерел інформації; здатності до аналізу інформації, критичного мислення; здатності як до колективних, так і індивідуальних форм роботи; здатності узагальнювати історичний матеріал та поточну інформацію.					
12.	Мета освітнього компонента	Мета освітнього компонента: формування у студентів системи знань про цілісний, глобальний історичний процес, засвоєння студентами основних категорій та закономірностей історії, методологічних підходів до пізнання сучасного світу, ознайомлення з різноманітністю проявів історичного процесу та його специфіки в Україні;					
13.	Передумови вивчення ОК, зв'язок з іншими освітніми компонентами ОП	Освітній компонент є основою для таких курсів, як Громадянська освіта, Сучасна світова політика в особах і фактах					
14.	Політика академічної доброчесності	Політика академічної доброчесності здійснюється відповідно до «Кодексу академічної доброчесності Сумського національного аграрного університету»: http://docs.snau.edu.ua/documents/education/quality/kodeks_akadem_dobrochesnosti.pdf Під час виконання практичних робіт, написання модульних, екзаменаційних робіт, есе, рефератів тощо студент обов'язково має дотримуватись правил академічної доброчесності, не допускати					

		академічного плагіату та академічного шахрайства. За порушення правил академічної доброчесності здобувачі освіти притягуються до такої академічної відповідальності, як повторне проходження оцінювання (контрольної роботи, іспиту тощо), повторне проходження навчального курсу
15.	Ключові слова	Історія, історія науки і техніки, науковий прогрес, Великі географічні відкриття, освоєння космосу, культура, пам'ятки, культурна спадщина, релігія, освіта, система освіти, вища освіта, адаптивна освіта, громадянські компетентності, патріотичне виховання, політика, тоталітарний режим, політичні репресії, демократія, війна, збройний конфлікт, депортація, жертви війни, західна цивілізація, цивілізації Сходу, історія України, локальна історія, українська культура

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ПРОГРАМНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ НАВЧАННЯ

Результати навчання за ОК: Після вивчення освітнього компонента студент очікувано буде здатен...»	Програмні результати навчання, на досягнення яких спрямований ОК (зазначити номер згідно з нумерацією, наведеною в ОП)	Як оцінюється РНД
	ПРН1. Застосовувати основні теорії, методи та принципи математичних, природничих, соціально-гуманітарних та економічних наук, сучасні моделі, методи та програмні засоби підтримки прийняття рішень для розв'язання складних задач будівництва та цивільної інженерії.	
ДРН1. Знати основні тенденції соціоісторичних процесів в основних духовних сферах (наука, релігія, культура, освіта), політиці, економіці, соціальній сфері. Виявляти толерантність до проявів культурного, етнічного, релігійного, ідеологічного різноманіття.	X	Доповідь, обговорення, опитування, робота в групах, дискусія. Проведення модульного контролю
ДРН2. Аналізувати та порівнювати особливості культурно – історичних спільностей (цивілізацій).	X	Підготовка мультимедійних презентацій, рефератів, тестового вибору
ДРН3. Орієнтуватися у глобальному політичному процесі, розуміти особливості сучасних міжнародних відносин, визначати місце України у глобалізованому світі.	X	історична вікторина, тестового вибору

3. ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ)

Тема. Перелік питань, що будуть розглянуті в межах теми	Розподіл в межах загального бюджету часу						Рекомендована література ¹
	Аудиторна робота				Само стійна робота		
	Лк		П.з/ семін. з		Лаб. з.		
	денна	заочна	денна	заочна			
	денна	заочна	денна	заочна		денна	заочна
Осінній семестр							
Тема 1. Теоретико-методологічні основи курсу «Історико-філософські студії». Науково-технічний прогрес в історії людства. План 1. Предмет, завдання та методи вивчення курсу «Історико-філософські студії». 2. Класовий, цивілізаційний та гуманістичний підходи до вивчення історії. 3. Технологічні рівні, наукова та промислова революція. 4. Головні тенденції розвитку сучасного технологічного простору	2		2		5		1-5, 18, 42
Тема 2. Релігія та культура. Історія та сучасність. План 1. Типологія релігій. Цикли в історії релігії. 2. Світові релігії 3. Джерела формування культури сучасного світу. 4. Модернізм та постмодернізм як етапи у розвитку культури. 5. Основні тенденції релігійного життя сучасності 6. Особливості релігійної ситуації в Україні 7. Джерела формування культури сучасного світу 8. Масова культура та її роль у сучасному суспільстві	2		2		6		1-6, 11, 15, 22, 27, 35, 40

Тема 3. Політика та ідеологія. Війни в історії людства. План 1. Політика як сфера суспільної діяльності. Демократизм та авторитаризм. 2. Основні політичні ідеології. 3. Тоталітаризм як політичний феномен XX ст. 4. Політичні ідеології сучасності. 5. Демократія: витоки, становлення, розвиток. 6. Причини війн та військових конфліктів. 7. Типологія воєн: а) світові війни; б) локальні; в) громадянські війни 8. «Холодна війна» та її наслідки 9. Військові конфлікти сучасності 10. Інформаційні та гібридні війни. 11. Тероризм як нова форма війни. 12. Військова агресія Російської Федерації щодо України. Окупація Криму.	2	2			6		1-5, 28, 38, 46
Тема 4. Соціально-економічний розвиток світу: історія та сучасність План 1. Історичні стадії розвитку економіки 2. Економічні перетворення у державах Східної і Центральної Європи наприкінці XX ст. – на початку XXI ст. 3. Основні тенденції розвитку економічних процесів у сучасному світі 4. Соціальна сфера як елемент життєдіяльності суспільства та держави 5. Основні тенденції розвитку соціальної сфери 6. Історичні типи соціальних перетворень 7. Історія гендерного питання	2	2			6		1-5, 10, 12, 29, 36, 37

Тема 5. Історичний розвиток Заходу. План 1. Фактори формування та основні цінності Західного світу. 2. Причини піднесення Європи на світовій арені. 3. Роль США у Західному світі. 4. Особливості розвитку Латиноамериканського світу 5. Країни тропічної Африки: історія та сучасність.	2		2			5		1-5, 7, 17, 41
Тема 6. Історичний розвиток Сходу. План 1. Фактори формування Східного світу. 2. Основні цінності Східного світу. 3. Розвиток відносин між Заходом і Сходом. 4. Зростання ролі Східного світу на світовій арені.	2		2			5		1-5, 7, 9
Тема 7. Міжнародні відносини: історія трансформацій. План 1. Основні етапи становлення міжнародних відносин. 2. Перехід від біполярного до багатопольярного світу. 3. Процес деколонізації та його наслідки. 4. Особливості сучасного світового порядку. 5. Європейська інтеграція: основні етапи та перспективи 6. Сутність та основні прояви глобалізації 7. Вплив глобалізації на розвиток народів і держав 8. Антиглобалізм: основні ідеї та напрями.	2		-			6		1-5, 7, 9, 44
Тема 8. Україна і світ. План 1. Етапи української державності. 2. Місце України в Західному світі. 3. Перспективи розвитку України у глобалізованому світі. 4. Вклад України у розвиток світової науки і культури 5. Особливості політичної ситуації в Україні. 6. Стан та перспективи реалізації національних інтересів України 7. Етнічна та релігійна ситуація в Україні на сучасному етапі	2		2			6		1-5, 6, 8, 19, 46, 47
Всього	16		14			45		

4. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

ДРН	Методи викладання (робота, що буде проведена викладачем під час аудиторних занять, консультацій)	Кіль- кість годин	Методи навчання (які види навчальної діяльності має виконати студент самостійно)	Кіль- кість годин
Осінній семестр				
ДРН1. Знати основні тенденції соціоісторичних процесів в основних духовних сферах (наука, релігія, культура, освіта), політиці, економіці, соціальній сфері. Виявляти толерантність до проявів культурного, етнічного, релігійного, ідеологічного різноманіття.	- проведення лекційних занять з мультимедійними презентаціями до кожної з тем; - модерування дискусії; - проведення опитування, тестування (тест множинного вибору)	14	- підготовка матеріалів для доповіді, обговорення, дискусії; - підготовка до опитування, тестування (тест множинного вибору)	23
ДРН2. Аналізувати та порівнювати особливості культурно – історичних спільностей (цивілізацій).	- проведення лекційних занять з мультимедійними презентаціями до кожної з тем; - проведення опитування, тестування (тест множинного вибору) - консультації; - перевірка мультимедійних презентацій, рефератів;	8	- підготовка рефератів, мультимедійних презентацій, - підготовка до опитування, тестування (тест множинного вибору)	10
ДРН3. Орієнтуватися у глобальному політичному процесі, розуміти особливості сучасних міжнародних відносин, визначати місце України у глобалізованому світі.	- проведення лекційних занять з мультимедійними презентаціями до кожної з тем; - проведення опитування; - підготовка історичної вікторини	8	- підготовка до історичної вікторини, підготовка до опитування, тестування (тест множинного вибору)	12
Всього годин		30		45

5. ОЦІНЮВАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

5.1. Сумативне оцінювання

5.1.1. Для оцінювання очікуваних результатів навчання передбачено

№	Методи сумативного оцінювання	Бали / Вага у загальній оцінці	Дата складання
Осінній семестр			
1.	Практичне завдання до теми 3 Політика та ідеологія. Війни в історії людства. Доповідь	10 балів /10%	До 3 тижня
2.	Практичне завдання до теми Тема 4. Соціально-економічний розвиток світу: історія та сучасність. Дискусія	10 балів /10%	До 6 тижня
3.	Тестування за опрацьованими темами (тест	10 балів / 10 %	До 8 тижня

	множинного вибору)		
4.	Практичне завдання до тем 5-6 Історичний розвиток Заходу. Історичний розвиток Сходу. Підготовка реферату	10 балів /10%	До 10 тижня
5.	Практичне завдання до теми 7. Міжнародні відносини: історія трансформацій. Повідомлення з мультимедійною презентацією.	10 балів /10%	До 12 тижня
6.	Практичне завдання до теми 8. Україна і світ. Історична вікторина	10 балів/ 10 %	До 14 тижня
7.	Тестування за опрацьованими темами (тест множинного вибору)	10 балів /10 %	До 15 тижня
8.	Іспит	30 балів/30%	
	Всього	100 балів	

5.1.2. Критерії оцінювання

Компонент ¹	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно ²
Осінній семестр				
Доповідь	<i>0 балів</i>	<i>2-4 бали</i>	<i>5-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	Студент не підготував доповіді, не брав участі обговоренні.	Студент не розкрив тему доповіді, не аргументує свою позицію, не відповів на додаткові питання, не виявив активності при обговоренні.	Студент розкрив тему частково, недостатньо переконливо аргументує свою позицію не відповів на окремі додаткові питання, брав участь обговореннях	Студент повністю розкрив тему доповіді, переконливо аргументує свою позицію відповів на додаткові питання, брав активну участь обговореннях
Дискусія	<i>0 балів</i>	<i>2-4 бали</i>	<i>5-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	Студент не брав участі у дискусії	Студент брав пасивну участь у дискусії	Студент брав участь у дискусії у формі окремих реплік та зауважень	Студент брав активну участь у дискусії, самостійно формулював та висловлював думки щодо теми
Тестування за опрацьованими темами (тест множинного вибору)	<i>0 балів</i>	<i>2-4 бали</i>	<i>5-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	<60 правильних відповідей	60-74% правильних відповідей	75-89% правильних відповідей	90-100% правильних відповідей
Підготовка	<i>0 балів</i>	<i>2-4 бали</i>	<i>5-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>

¹ Зазначити компонент сумативного оцінювання

² Зазначити розподіл балів та критерії, що зумовлюють рівень оцінки

реферату	Робота не виконана або текст не відповідає темі, оформлений без дотримання вимог.	Реферат розкриває тему фрагментарно, в оформленні є помилки, у виступі на занятті тему розкрито частково, бракує висновків та узагальнень.	Тему розкрито у цілому, у викладі матеріалу та оформленні роботи, є окремі помилки. Виступ на занятті доповнюється презентацією та відповідями на додаткові питання.	Реферат відповідає усім вимогам. Під час виступу студент переконливо аргументує свою позицію, вільно відповідає на додаткові питання.
Повідомлення з мультимедійною презентацією	<i>0 балів</i>	<i>2-4 бали</i>	<i>5-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	Студент не підготував презентацію	Презентація недостатньо унаочнює зміст повідомлення	Презентація унаочнює зміст повідомлення, виконана з дотриманням вимог.	Виступ з повідомленням доповнюється презентацією, виконаною відповідно до вимог
Історична вікторина	<i>0 балів</i>	<i>2-4 бали</i>	<i>5-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	Студент не брав участі у вікторині	Студент не виявив активності в командній роботі	Студент брав участь у командній роботі, дав окремі правильні відповіді	Студент брав активну участь у командній роботі, дав правильні відповіді на декілька питань вікторини
Тестування за опрацьованими темами (тест множинного вибору)	<i>0 балів</i>	<i>2-4 бали</i>	<i>5-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	<60 правильних відповідей	60-74% правильних відповідей	75-89% правильних відповідей	90-100% правильних відповідей
Іспит	<i>0-17 балів</i>	<i>18-22 балів</i>	<i>23-26 балів</i>	<i>27-30 балів</i>
	Студент недостатньо орієнтується в теоретичному матеріалі	Студент володіє матеріалом на задовільному рівні	Студент достатньо добре орієнтується в теоретичному матеріалі	Студент добре орієнтується в теоретичному матеріалі

5.2. Формативне оцінювання:

№	Елементи формативного оцінювання	Дата
Осінній семестр		
1	Експрес-опитування після вивчення тем 1-8	Протягом всього семестру
2	Самооцінювання	1-3 тиждень
3	Усний зворотний зв'язок від викладача під час занять	Протягом всього семестру
4	Взаємооцінювання	8,15 тижні
5	Письмовий зворотний зв'язок на реферати, мультимедійні презентації	10, 12 тижні

6. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ (ЛІТЕРАТУРА)

6.1.Методичне забезпечення

1. Михайліченко М.А., Рожкова Л.І., Кузьменко Н.М. Історично-філософські студії. Частина І. Начальний посібник. Суми: Сумський національний аграрний університет, 2025. 182 с.
2. Михайліченко М.А., Рожкова Л.І., Кузьменко Н.М. Історично-філософські студії. Частина І: конспект лекцій для здобувачів 1 курсу всіх освітніх програм денної і заочної форми здобуття вищої освіти ступеня «бакалавр» та освітньої програми «Ветеринарна медицина» денної форми здобуття вищої освіти ступеня «магістр». Суми: Сумський національний аграрний університет, 2026. 48 с.
3. Рожкова Л.І., Михайліченко М.А., Кузьменко Н.М. Історично-філософські студії. Частина І: методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять для здобувачів 1 курсу всіх освітніх програм денної і заочної форми здобуття вищої освіти ступеня «бакалавр» та освітньої програми «Ветеринарна медицина» денної форми здобуття вищої освіти ступеня «магістр». Суми: Сумський національний аграрний університет, 2026. 48 с.
4. Михайліченко М.А., Рожкова Л.І., Кузьменко Н.М. Історично-філософські студії. Частина І: методичні вказівки для організації самостійної роботи для здобувачів 1 курсу всіх освітніх програм денної і заочної форми здобуття вищої освіти ступеня «бакалавр» та освітньої програми «Ветеринарна медицина» денної форми здобуття вищої освіти ступеня «магістр». Суми: Сумський національний аграрний університет, 2026. 39 с.

6.2 Основні джерела

5. Зеленський В. І., Іванченко Н. М. Світ у XX столітті та початку XXI: підручник. К.: Освіта, 2024. 480 с.
6. Лехнюк Р. О. Проблемні питання новітньої історії та культури України : навч. Посібник. Львів, 2025. 140 с.
7. Підкова І. В., Савонік Р. М. Новітня історія від середини XX ст. до сьогодення: підручник. К.: Кондор, 2022. 456 с.
8. Яковенко Н., Плохій С., Словоцький І. Історія України (XX–XXI ст.): навчальний посібник. К.: Либідь, 2023. 560 с.

6.3. Інші джерела

9. Бондарчук М. І. Глобалізація та міжнародні відносини: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2022. 256 с.
10. Бугера О. І. Соціологія: підручник для університетів. Львів: ЛНУ, 2023. 400 с.
11. Буряк Ю. І. Медіа, культура і суспільство. Львів: ЛНУ, 2022. 336 с.
12. Галушка З.І., Поченчук Г. М. Економіка: практикум з економічної теорії, історії економіки та економічної думки, мікро і макроекономіки. Чернівці. 2022. 368 с.
13. Горбатенко В. П. До проблеми трансформації політико-владної еліти в Україні. *Держава і право : Юридичні і політичні науки*: Збірник наукових праць. 2022. Вип. 92. С. 154-169.
14. Городня Н. Історія країн Азії та Африки у XX столітті: курс лекцій. К. 2023. 284 с.
15. Гуржій О. О. Масова культура: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 320 с.
16. Демченко Н. П. Соціальна робота: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2024. 288 с.
17. Десятничук І. Історія Центральної та Східної Європи від найдавніших часів до початку XX століття. К. Вид. Кондор. 2025. 288 с.
18. Історія науки й техніки : навчальний посібник / Р. В. Гула [та ін.]. Київ : Каравела, 2022. 240 с.
19. Історія української культури (XX ст.): ілюстрована хрестоматія. Київ: Ліра, 2023 р. 292 с.
20. Козак Т. В. Глобалізація: соціокультурний вимір. Львів: ЛНУ, 2023. 312 с.
21. Кудінов Д.В., Михайліченко М.А. «Ukraine becomes the 9th country to sign the Artemis Accords»: правові аспекти місячних амбіцій України. Приватне та публічне право. 2023. №2. С. 73-80. URL: http://pp-law.in.ua/archive/2_2023/13.pdf
22. Кульгейт Л. Масова культура: введення. Київ: Основи, 2023. 280 с.
23. Кукуруз О. В. Ефективність діяльності парламенту: теоретико-методологічні аспекти. *Держава і право: Юридичні і політичні науки*: Збірник наукових праць. 2022. Вип. 92. С. 182-193.
24. Михайліченко М. А., Кудінов Д. В. Проблеми обліку та збереження пам'яток культурної спадщини (на прикладі Міського кладовища м. Суми). Сумська старовина. 2022. №LX. С. 78-84.

25. Михайліченко М.А. Історія Сумського національного аграрного університету: етап становлення (1977–1997 роки). *Перспективи та інновації науки*. 2025. №5. С.1015-1024. <https://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/24048>
26. Михайліченко М.А. Воєнно-меморіальна політика Естонії: правові та інституційні засади. *Вісник науки та освіти*. 2026. №3(45). С. 3825-3835. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-3\(45\)-3825-3835](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-3(45)-3825-3835)
27. Плахтій М. П., Сулятицька Т. В. Релігієзнавство: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 168 с.
28. Політична система України: конституційна модель та політичні практики : монографія / кол. авт.: Зеленько Г. І. (кер., наук. ред.) та ін. Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. 536 с.
29. Петренко А. П., Смірнова О. І. Глобальна економіка: теорія і практика. Харків: Фоліо, 2024. 400 с.
30. Плохій С. Брама Європи. 2024. К. Вид. Фоліо. 512 с.
31. Рожкова Л.І., Кузьменко Н.М. Військовополонені Першої світової війни на Сумщині. *Сторінки історії*: 36. наук. праць. 2023. Вип. 56. С. 134-148.
32. Рожкова Л.І., Кузьменко Н.М. Остарбайтерки з України в умовах «надзвичайного повсякдення» (за матеріалами мемуарних джерел). *Сіверянський літопис*, 2023. №2. С. 132- 139.
33. Рожкова Л.І. Оборонні підприємства Шостки у роки «Великого терору». *Гуманітарний вісник*. 2025. №7. <https://h-visnyk.com.ua/index.php/home/article/view/86>
34. Рожкова Л.І. «Далі на Захід, від «світлого майбутнього»»: українці у таборах для переміщених осіб (на матеріалах мемуарних джерел). *Сіверянський літопис*. 2025. №5. С.59–66. <https://sl-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/620/552>
35. Смольков О. А. Дещинський ЮЛ Релігієзнавство: навчальний посібник. 2-ге вид., стереотип. Львів: "Магнолія 2006", 2024. 232 с.
36. Соколова І. І., Коваленко Т. В. Соціальна сфера та соціальна політика: навчальний посібник. Харків: Фоліо, 2022. 312 с.
37. Сидоренко Л. М. Соціальні трансформації суспільства: історія і сучасність. Дніпро: Вид во ДНУ, 2025. 320 с.
38. Ситник Г.П. Воєнно-політичні конфлікти та міжнародна безпека: курс лекцій. К. Тов. «САК лтд», 2023. 92. С. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/336/files/f1eb24e2-deff-4a31-ad06-9848419f8d2c.pdf>
39. Сучасна соціологія: теорія, практика, дослідження. Запоріжжя: Вид во ЗНУ, 2022. 304 с.
40. Теорія культури: онтологія і феноменологія/ уклад. А. І. Литвиненко. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2022. 120 с.
41. Терещенко Т. Новітня історія країн Азії, Африки та Латинської Америки (1945–2024 рр.): навчальний посібник. Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького. 2025. 334 с.
42. Шаров С.В. Сучасний стан розвитку штучного інтелекту та напрямки його використання. Українські студії в європейському контексті. 2023. №6. С. 136-144
43. Шваб Л. П. Історія світової культури: навчально-методичний посібник. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2024. - 192 с.
44. Шепелев М. А Теорія міжнародних відносин: підручник. К.: Вища школа, 2024. 622 с.
45. Шергін, С. О.. Політологія міжнародних відносин: навч. Посібник. 2-е вид., К., 2023. 256 с.
46. Хроніка війни 2014-2022. Перші півроку повномасштабної агресії (24.02.2022-24.08.2022). Харків, Фоліо, 2023. 448 с.
47. Яковенко Н. «Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України». К., вид. Фоліо. 2025. 736 с.
48. Bogouta V., Naida I., Mykhailichenko M., Kornienko A., Machuskyi V. Critical strategies for strengthening the patriotic education framework for youth. *Multidisciplinary Reviews*. 2024. 8(Special Issue), e2024spe075
<https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85216781979&origin=recordpage>
49. Dobroboh, L., Kobets, Y., Rozhkova, L., Zelenskyi, V., & Raievska, Y. (2025). The Impact of Ensuring Equality Between Women and Men on the Implementation of Sustainable Development Goal 5. *International Journal on Culture, History, and Religion*, 7(SI1.2), 557–578. <https://doi.org/10.63931/ijchr.v7iSI1.2.515>
50. Mikhaylichenko M., Trubnik T., Petrukha N., Velykyi Y., Pylypchenko O. Social stability through economic equality and demographic response. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala*. 2025. 90, pp.128–154. <https://www.scopus.com/pages/publications/105016799965?origin=resultslist>

6.4 Додаткові джерела

51. Конституція України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
52. Академічна доброчесність. URL: <https://snau.edu.ua/viddil-zabezpechennya-yakosti-osviti/zabezpechennya-yakosti-osviti/akademichna-dobrochesnist/>
53. Антикорупційна діяльність в Сумському національному аграрному університеті: <https://snau.edu.ua/antikorupcija-programa/>

6.5 Програмне забезпечення

1. Пакет програмних продуктів Microsoft Office.
2. Програмне забезпечення (для забезпечення дистанційного навчання, Zoom, Moodle).

